

รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี*

Knowledge Management Model

of Nonthaburi Provincial Meditation Practice Centers

¹พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชัยโย), ประเสริฐ ธิลาว และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

¹Phrakhrunonthakitkoston (Sirichai Sirichayo), Praserth Thilao

and Kaittisak Sukleang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. Email: sirichayo.chai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี การวิจัยเป็นแบบผสานวิธีโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูป/คน สอนหนักกลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 12 รูป/คน และการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง จดบันทึกและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรีขาดการวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องอย่างเป็นระบบ 2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการสร้างความรู้ ด้านการจัดเก็บและการเข้าถึงความรู้ ด้านการเผยแพร่ความรู้ และด้านการใช้ความรู้ 3. รูปแบบการจัดการความรู้ พบว่า ด้านการแสวงหาความรู้ คือ มีการสร้างแรงจูงใจ ใฝ่รู้ และมีวิจารณ์ญาณ ด้านการสร้างความรู้ คือ มีความรู้ มีประสบการณ์ และมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ คือ มีความรู้ดี เข้าถึงง่าย และมีความปลอดภัย ด้านการเผยแพร่ความรู้ คือ มีการเผยแพร่โดยบุคคล โดยสื่อออนไลน์และการตีพิมพ์ ด้านการใช้ความรู้ คือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และส่งเสริมให้มีการใช้ความรู้

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหาร; การจัดการความรู้; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

* Received February 8, 2020; Revised April 6, 2020; Accepted April 15, 2020

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the general context of knowledge management, 2) to study the factors of knowledge management and 3) to propose the Knowledge management model of Nonthaburi provincial meditation practice centers. The research was mixed method research by using interviewing with 18 key informants and focus group discussion with 12 key informants and study the sample of 400. The data collection used sound recording, note and questionnaire. The data analysis was descriptive content analysis then systematically compiled and classified. The statistic was frequency percentage mean and standard deviation.

The search findings were: 1. Nonthaburi provincial meditation practice centers conducted by planning, doing and action systematically, 2. The factors of knowledge management were 5 aspects included the pursuit of knowledge, knowledge creation, storage and access, knowledge dissemination and knowledge using, 3 the knowledge management model found that in the pursuit of knowledge aspect there were motivation creation, curiosity and spirit, In the knowledge creation aspect there were knowledge, experienced and creative, in the storage and access aspect there were good knowledge, easy access and security, in the knowledge dissemination there were dissemination by person By online media and publication and in knowledge using there were Analysis, synthesis, and knowledge promotion.

Keywords: Model; Management; Knowledge Management; Provincial Meditation Practice Centers

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลก ภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ทรงประกาศพระธรรมที่ได้ตรัสรู้มาจนกระทั่งมีผู้รู้แจ้งเห็นจริง ในพระธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง และส่งประกาศพระศาสนา ด้วยพระดำรัสโดยใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) จากนั้นพระสงฆ์สาวก ได้แยกย้ายกันออกไปประกาศพระสัทธรรม ตามนิคม ชนบทแคว้นต่าง ๆ แม้พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จไปพระนครราชคฤห์ ทรงแสดงธรรมจนมีพุทธบริษัทศรัทธาเลื่อมใสและบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ในขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารพระราชอาคันตุกะของพระนครราชคฤห์

ชคฤทธิ์ทรงเห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ไม่มีที่พำนักจึงได้น้อมถวายพระอุทยาน เวฬุวัน ให้เป็นสถานที่พำนักของพระพุทธรองค์และพระภิกษุสงฆ์ นับว่าเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา (Meepholkit and Meepholkit, 2002)

ในปัจจุบัน สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ขณะเดียวกันความเสื่อมทรามทางด้านจิตใจ ได้กลายเป็นโรครุมิคุ้มกันบกพร่องทางด้านอารมณ์ ยาที่จะแก้โรคใจได้ดีที่สุดนั้น คือการฉีดวัคซีนทางใจ อันเป็นผลผลิตมาจากการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกกันว่าธรรมโอสธ การที่จะทำให้ประชาชนคนไทยหันมาสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายนั้นมิใช่กระทำได้ง่าย ต้องมีองค์ประกอบเป็นเหตุปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมหลายด้าน เหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อม มีสถานที่ที่เป็นสัปปายะเหมาะสมแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม และมีพระวิปัสสนาจารย์สำหรับทำหน้าที่บริหารจัดการ ฝึกอบรมสั่งสอนได้อย่างดีมีคุณภาพ ซึ่งในปัจจุบันนี้ ยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนพุทธศาสนิกชน ผู้ใคร่ต่อการศึกษาปฏิบัติธรรม แม้ประเทศไทยจะมีวัดจำนวนไม่น้อย แต่วัดที่มีคุณสมบัติพอจะตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมได้นั้น ก็ยังมีจำนวนน้อย (Buddhist Studies Division National Buddhism Office, 2010)

ในปัจจุบันวัดที่มีคุณสมบัติตรงตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 และได้รับการจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น มีการกระจายครอบคลุมทุกจังหวัดตามเจตนารมณ์แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ปัจจุบันมีประมาณ 15,00 สำนัก เมื่อเทียบกับจำนวนวัดที่มีจำนวนถึง 40,580 วัด ยังถือว่าน้อยมาก สำนักปฏิบัติธรรมใจจังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันมีจำนวน 13 แห่ง ซึ่งได้ดำเนินการตามระเบียบมหาเถรสมาคม ในส่วนของการดำเนินการ ได้ดำเนินการกิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดของปัจเจกชน ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้วจะเห็นว่ายังคงมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างสำนัก และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม อันเนื่องมาจากระบบการบริหารจัดการความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งในจุดนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน แนวทางประการหนึ่ง ในการแก้ไข ปรับปรุง ในเรื่องนี้ คือการสร้างองค์ความรู้ และการจัดการความรู้ ด้านการปฏิบัติธรรม ให้มีเอกภาพ ตามแนวทางของ Senge และ Krisana (2015) โดยนำระบบการบริหารเชิงคุณภาพ PDCA ของ Deming (1993) เข้ามาช่วยจัดการ และนำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา มาสนับสนุน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความรู้การปฏิบัติธรรมของพระวิปัสสนาจารย์ จังหวัดนนทบุรี ที่สมบูรณ์แบบ โดยที่ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมและพระวิปัสสนาจารย์ สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารทางโลก มาใช้กับวิธีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อความสมบูรณ์แบบในการจัดการความรู้การปฏิบัติธรรมของพระวิปัสสนาจารย์ จังหวัดนนทบุรี และก่อให้เกิดประสิทธิภาพรวมถึงให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นยังทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี สังกัดมหานิกายเฉพาะที่อยู่ในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 13 แห่ง จำนวน 786 รูป ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างจากประชากรจำนวน 786 รูป ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี

สภาพการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.47) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.08$, S.D.=0.52) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการตรวจสอบ ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.61) อยู่ในระดับมาก และด้านด้านการปรับปรุงแก้ไขมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.55) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สภาพการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี มีการประชุมวางแผนก่อนการดำเนินการจัดการความรู้ด้านการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนในระยะสั้นและระยะยาว มีการกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินการต่าง ๆ นอกจากนี้มีการวางแผนการใช้บุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่แผนอัตรากำลัง มีการพัฒนาบุคลากรทั้งความรู้และความสามารถ คือ มีแผนส่งเสริมสนับสนุนให้ได้ศึกษาในชั้นที่สูงๆ ขึ้นไป ทั้งในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ทั้งการศึกษาในฝ่ายโลก มีการวางแผนด้านงบประมาณในการดำเนินการเพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินการ มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับดำเนินการจัดการความรู้และการสรรหางบประมาณสนับสนุนจากแหล่งอื่น เช่น การรับบริจาค และขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนในการใช้วัสดุอุปกรณ์ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการความรู้ให้เพียงพอต่อการจัดการความรู้ มีการวางแผนในการสร้างเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความสามารถในการดำเนินการจัดการความรู้ร่วมกัน และเพื่อความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติธรรมของจังหวัด

การปฏิบัติตามแผนเป็นการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นเรื่องที่ยากและละเอียดอ่อน จึงต้องปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้เป็นอย่างดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ในกระบวนการวางแผนเป็นกรอบในการวัดความสำเร็จตามแผน

การตรวจสอบที่พบได้คือ การตรวจสอบกระบวนการทำงาน จังหวัดนนทบุรีมีการตรวจสอบกระบวนการทำงานกล่าวคือการจัดการความรู้มีการดำเนินการอย่างไรแบบไหนโดยมีการประชุมเพื่อให้ทราบความคืบหน้าของการดำเนินการจัดการความรู้ ทุกครั้งที่มีการประชุมจะมีการนำวาระของการจัดการความรู้เข้าสู่การประชุมเสมอ มีการรายงานความคืบหน้าและรายงานผลให้เจ้าสำนักได้ทราบเป็นประจำ ประการต่อมา มีการตรวจสอบและประเมินผลตามวัตถุประสงค์

การปรับปรุงแก้ไขการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรีมีการดำเนินการ คือ มีการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่อง จากการดำเนินการโดยจะนำเอาข้อบกพร่องจากสำนักต่าง ๆ มาร่วมในการประชุม จากนั้นร่วมกันวิเคราะห์หากพบว่ามีความบกพร่องใด ๆ ในการจัดการความรู้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขโดยด่วน นอกจากนั้นมีการนำเอาผลของการตรวจสอบมาพัฒนาให้ดีขึ้น

ประเด็นที่ 2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, $S.D.=0.36$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.21$, $S.D.=0.38$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการแสวงหาความรู้ ($\bar{X}=4.16$, $S.D.=0.43$) อยู่ในระดับมาก และด้านการใช้ความรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=4.11$, $S.D.=0.48$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดการความรู้ด้านการแสวงหาความรู้ มีส่วนสำคัญคือ การแสวงหาความรู้โดยการศึกษา ซึ่งมีผู้กล่าวถึงมากที่สุด วิธีการนี้เป็นการศึกษาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และหลักสูตรการอบรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้แสวงหาเกิดองค์ความรู้จากการถ่ายทอดต่อกัน การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนผ่านกระบวนการที่เป็นสากล ซึ่งจะทำให้เกิดการแตกฉานในความรู้สายสาขาวิชานั้นๆ โดยทั่วไปการรับคนเข้าทำงานก็จะแสวงหาคนที่จบการศึกษาในสายตรงหรือสัมพันธ์เพราะมีองค์ความรู้ในด้านนั้นๆ เช่นเดียวกับการแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรม การแสวงหาความรู้จากผู้รู้ กล่าวคือพระวิปัสสนาจารย์ เป็นการแสวงหาความรู้ที่ง่ายกว่าเพราะการศึกษาจากพระวิปัสสนาจารย์ เป็นการถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรง และมีประสบการณ์การได้ศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ตรงเป็นการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่สั้นที่สุด

การจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการสร้างความรู้ มีผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวในประเด็นสำคัญซึ่งประกอบด้วย สร้างความรู้ตามวัตถุประสงค์ เป็นการสร้างให้ตรงกับความต้องการของสำนักปฏิบัติที่ได้วางแผนตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้ว ซึ่งประเด็นนี้มีผู้กล่าวถึงมากที่สุด ในแง่ที่ว่าสร้างทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการสร้างความรู้หรือประการอื่นนอกจากความรู้ก็ย่อมจะต้องสร้างโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างไว้ก่อนแล้วว่า สร้างเพื่ออะไร ที่ไหน อย่างไร สำหรับใคร มีประโยชน์อย่างไร เป็นต้น

การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะต้องดำเนินการจัดเก็บตามวิธีการและขั้นตอนคือ จัดเก็บในรูปของฐานข้อมูลที่จะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและข้อมูลถูกจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ

เรียบง่าย ที่สามารถค้นคืนข้อมูลได้อย่างง่าย ข้อมูลทางวิชาการก็นิยมเก็บในรูปของฐานข้อมูล ในการใช้งานจริงในระบบอินเทอร์เน็ตเราอาจไม่ทราบว่า การจัดเก็บข้อมูลเป็นแบบใด ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่ระบบที่ถูกตั้งขึ้นมาก็มักจะจัดเก็บข้อมูลในรูปฐานข้อมูล

การใช้ความรู้จะต้องดำเนินการโดยการประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ให้เหมาะสมกับกาลเทศะถูกสถานที่ถูกเวลาและเหมาะสมกับคน การใช้ความรู้ด้วยวิธีนี้จะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดเพราะมีการปรับปรุงเลือกเอาที่เหมาะสมเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการใช้งานจริงพระวิปัสสนาจารย์ไม่อาจจะใช้ความรู้ทั้งหมดได้ในการสอน ต้องมีการประยุกต์ใช้ ผู้ศึกษาเองก็ต้องศึกษาและนำเอาความรู้นั้นมาใช้ให้เข้ากับบริบทของตนอย่างเหมาะสม

ประเด็นที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี

1. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการแสวงหาความรู้ตามหลักอิทธิบาท จะต้องดำเนินการโดยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดในการแสวงหาความรู้ แรงจูงใจประกอบด้วยแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ในระดับบริหาร แรงจูงใจจากภายนอกก็สำคัญ อาจมีการให้รางวัลหรือตั้งรางวัลและสิ่งตอบแทนไว้ เพื่อเป็นแรงจูงใจการดำเนินการแสวงหาความรู้ ผู้แสวงหาต้องมีความใฝ่รู้ คือมีความพยายามที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เป็นประจำไม่ขาดสาย หมั่นฝึกประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์ จากนั้นพัฒนาตนเองให้มีขีดความสามารถในการแสวงหาความรู้

2. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการสร้างความรู้ตามหลักอิทธิบาท จะต้องดำเนินการโดยเริ่มจากการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ ซึ่งความรู้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความรู้ในเนื้อหาสาระที่จะสร้างกล่าวคือความรู้ด้านการปฏิบัติธรรม และส่วนที่ 2 คือ ความรู้ในการที่จะดำเนินการสร้าง ความรู้ทั้งสองด้านนี้ผู้สร้างจำเป็นต้องรู้และเข้าใจเสียก่อน จากนั้นฝึกประสบการณ์ในการสร้างความรู้ ซึ่งประสบการณ์อาจจะหาได้ด้วยวิธีการฝึกฝนด้วยตนเองให้เกิดทักษะ ฝึกประสบการณ์จากท่านผู้รู้ ให้ผู้รู้ช่วยแนะนำฝึกฝนการสร้างความรู้ ฝึกงาน และการสอนงานเป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ตามหลักอิทธิบาท สิ่งที่ต้องดำเนินการประการแรกคือ สร้างบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บความรู้ให้มีความรู้ในด้านการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม และความรู้ด้านการจัดเก็บองค์ความรู้ หากบุคลากรภายในไม่มีความรู้ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีความรู้ หากไม่เพียงพอก็ต้องอาศัยบุคลากรจากภายนอกเข้ามาให้การช่วยเหลือ เมื่อได้ดั่งนั้นแล้วก็เริ่มดำเนินการสร้างความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย

4. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการเผยแพร่ความรู้ตามหลักอิทธิบาท ดำเนินการโดย ใช้บุคคลในการเผยแพร่ คือการเผยแพร่โดยใช้พระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้สื่อสาร พระวิปัสสนาจารย์คือผู้สอน วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดเพราะการสอนกรรมฐานต้องมีทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติกับพระวิปัสสนาจารย์สามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ ช่วยแก้ไขปัญหาได้ อีกส่วนหนึ่งคือการเผยแพร่โดยพระนักเทศน์ โดยปกติแล้วพระนักเทศน์จะมีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารเป็นอย่างดีสามารถอธิบายได้อย่างกว้างขวาง

5. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ด้านการใช้ความรู้ตามหลักอิทธิบาท ดำเนินการโดยการวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ของการใช้ความรู้ประกอบด้วยการวิเคราะห์ความรู้ที่โดยโยนิโสมนสิการ วิเคราะห์คนคือผู้ฟังหรือผู้รับสารว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด อาจวิเคราะห์ด้วยกระบวนการทดสอบก็ได้ จากนั้นวิเคราะห์สถานการณ์ว่าเป็นอย่างไร เช่นสถานที่ เวลา โอกาส และสื่อที่ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การแสวงหาความรู้	1. สร้างแรงจูงใจ 2. มีความใฝ่รู้ 3. คัดสรรความรู้ 4. มีวิจารณ์ญาณ
2. การสร้างความรู้	1. มีความรู้ดี 2. ฝึกประสบการณ์ 3. มีความคิดสร้างสรรค์ 4. รู้จักสังเคราะห์ความรู้
3. การจัดเก็บและการเข้าถึงความรู้	1. สนใจใฝ่รู้ 2. จัดเก็บในฐานข้อมูล 3. จัดเก็บอย่างมีระบบ 4. มีความพร้อม
4. การเผยแพร่ความรู้	1. วางแผนเผยแพร่ 2. ใช้สื่อหลากหลาย 3. มีกระบวนการ 4. จัดอบรม
5. การใช้ความรู้	1. วิเคราะห์ความรู้ 2. สังเคราะห์ความรู้ 3. สืบทอดความรู้ 4. ต่อยอดความรู้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี มีการวางแผนการปฏิบัติงาน ในระยะสั้นและระยะยาว ในระยะสั้นคือเป็นแผนในระยะ 6 เดือน ไม่เกิน 1 ปี ส่วนระยะยาว 1 ปี ถึง 3 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ และ ปกานนท์ พิลำพันธ์ุ (Pancharoen Sri Ratana Thamavit, and Prakanon Pilarpun, 2014) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ ได้มีการ

วางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว และมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีรูปแบบ การบริหารที่ชัดเจน รวมทั้งควรมีคู่มือ การสอนกัมมัฏฐานและอุปกรณ์ในการเผยแผ่ ด้านบริหารจัดการ และสอดคล้องกับ แม่ชีเนรชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ (Nun Nerashar Saksirisampant, 2013) ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผล วิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมที่บริหารโดยคณะสงฆ์และโดยคฤหัสถ์ ฝ่ายคณะสงฆ์มีการ วางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าสำนักเป็นผู้บริหาร แต่ผู้เดียวในการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล ด้วยหลักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นผู้อำนวยการเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูแลใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิกขาและหลักเมตตา

2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญคือ การแสวงหาความรู้ คือการศึกษาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และหลักสูตร การอบรมต่าง ๆ ประการต่อมาคือการสร้างความรู้ตามวัตถุประสงค์ ประการต่อมา รวบรวมในรูปแบบของฐานข้อมูล ที่จะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและข้อมูลถูกจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ประการต่อมาการเผยแพร่ความรู้ที่ โดยเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ เพราะสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาที่เชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประการสุดท้ายมีการใช้ความรู้โดยการประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ถูกสถานที่ถูกเวลาและเหมาะสมกับคน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย สติมัน (Uthai satiman, 2012) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย” ผลวิจัย พบว่า ด้านเทคโนโลยี สำนักปฏิบัติธรรมจะต้องมีระบบ IT หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ หลากหลายและมีประสิทธิภาพ เพราะจะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ อย่างสะดวกและรวดเร็ว เช่น สื่อ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอนั้น มี สารสำคัญอันประกอบด้วย รูปแบบการแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท ต้องดำเนินการโดยการสร้าง แรงจูงใจให้เกิดในการแสวงหาความรู้ แรงจูงใจประกอบด้วยแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยผู้ แสวงหาต้องใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระครูวิจิตรธรรมวิภา (Phrakhruwijitrdhammawiphat, 2019) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการ ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมหรือพระ วิปัสสนาจารย์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแบบอย่างของความดี มีจริยธรรม ที่ทำให้ประชาชนเห็น แล้วเกิดความศรัทธา และปฏิบัติตามได้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูปลัดนิคม นาควโร (รอดอุไร) (Phrakhrupaladnikom, 2019) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดกรุงเทพมหานครทั้ง 5 แห่งใช้การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมด้วยหลักสัปปายะ 4 ประกอบด้วย อาวาสสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมมีด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่น, อาหารสัปปายะ มีอาหารที่ บริโภคเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอรรถภาพ, บุคคลสัปปายะ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมมีอัธยาศัยที่ดีต่อกัน เป็นไปทางเดียวกัน มีความเสียสละเพื่อสาธารณะ, ธรรมสัปปายะ หลักธรรมสำหรับปฏิบัติธรรมตามหลักสติ ปัญญา 4

สรุป

รูปแบบการจัดการความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการแสวงหาความรู้ มีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดในการแสวงหาความรู้ อาจมีการให้รางวัลหรือตั้งรางวัลและสิ่งตอบแทนไว้ ด้านการสร้างความรู้ มีการสร้างความรู้ด้านการปฏิบัติธรรมและพยายามปรับปรุงกระบวนการวิธีการในการสร้างความรู้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ด้านการจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ มีการสร้างบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บความรู้ให้มีความรู้ในด้านการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ด้านการเผยแพร่ มีการเผยแพร่โดยใช้พระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้สื่อสาร ผู้ปฏิบัติกับพระวิปัสสนาจารย์สามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ ด้านการใช้ความรู้ ดำเนินการโดยการวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ด้วยโยนิโสมนสิการ โดยการวิเคราะห์จิตของผู้ปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดผลปฏิบัติในเชิงรุก ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรม มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ให้ชัดเจนและเพียงพอต่อการจัดการความรู้ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรมีความเคลื่อนไหว เพื่อแสดงออกถึงพลังที่สำคัญที่จะส่งผลในการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เนื่องจากการศึกษาของคณะสงฆ์ในส่วนปริยัติธรรมก็จัดว่าเป็นส่วนสำคัญไม่แพ้การปฏิบัติ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ความรู้ด้านการปฏิบัติธรรมในเชิงลึกเพื่อให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์

References

- Buddhist Studies Division National Buddhism Office (2010). *Outstanding Provincial Dhamma Practice Office 2010*. Bangkok: The Office of the National Buddhism Office.
- Deming, W.E. (1993). *PDCA cycle a quality approach*. Cambridge: MA MIT.
- Krisana D. (2015). Model of Learning Organization and knowledge management to become a learning organization, academic journal Association of Private Higher Education Institutions of Thailand in the royal patronage HRH Princess *Maha Chakri Sirindhorn Siam Boromrajakumari*. 21 (2), 141.
- Mahacholalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press

- Nun Nerashar Saksirisampant. (2013). *The Buddhist Administrative Method for the Development of the Monastery Meditation Centers*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Thamavit, P. & Pilarpan, P. (2014). *The Administrative Model of the Office of Buddhist Leadership in England*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhrupaladnikom n. (2019). Development of forms and standards in the administration of Dharma practice centers. *Mahachula Academic Journal*. 6 (special edition). 44.
- Phrakhruwijitrdhammawiphat. (2019). Development of Dharma practice of Prachuap Khiri Khan province. *Journal of MCU Social Sciences Review*. 8 (3), 44.
- Meepholkit, S. & Meepholkit, W. (2002). *Buddhist Missions for 45 Year Old Individuals*. Bangkok: Comform Co., Ltd.
- satiman, U. (2012). *The development of the knowledge management model for the meditation centers in Thailand*. (Doctoral Dissertation) . Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Taro, Y. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row.